

2003 | 04

Center for
ALKOHOLFORSKNING

Hvad forsker vi i?
Hvad har vi publiceret?

Kolofon

STATENS INSTITUT FOR FOLKESUNDHED,
CENTER FOR ALKOHOLFORSKNING.
APRIL 2004

PUBLIKATIONEN ER UDARBEJDET AF
INFORMATIONSMEDARBEJDER
ANNE GRENE

OMSLAG OG GRAFISK
TILRETTELÆGGELSE: UNITED A/S
TRYK: DAMI PRINT
OPLAG: 500

ISBN 87-7899-077-7

PUBLIKATIONEN KAN FÅS GRATIS VED
HENVENDELSE TIL:

SEKRETÆR SUSANNE DAHL
CENTER FOR ALKOHOLFORSKNING
STATENS INSTITUT FOR
FOLKESUNDHED
SVANEMØLLEVEJ 25
2100 KØBENHAVN Ø
TLF. 39 20 77 77
EMAIL:SDA@SI-FOLKESUNDHED.DK

Et udsnit af medarbejderne på Center for Alkoholforskning. Sidst i publikationen findes en fortegnelse over samtlige medarbejdere.

Yderligere information om Center for Alkoholforskning kan findes på www.si-folkesundhed.dk. Fra juni måned på en ny hjemmeside under Forskning - Alkohol.

Forord

Center for Alkoholforskning har nu eksisteret i to år og er i løbet af denne periode blevet godt forankret i Statens Institut for Folkesundhed. Vi synes derfor, at det er passende at følge op på sidste års lille udgivelse for at fortælle samarbejdspartnere, bevilgende myndigheder og andre interesserede om den forskning og udredning, der fylder vores hverdag.

Når vi ikke kalder udgivelsen for en Årsberetning, så hænger det sammen med, at de forskningsprojekter, der er beskrevet i afsnittet 'Igangværende forskningsprojekter', alle er igangværende, dvs. primo april 2004. Publikationslisten er dog afgrænset til 2003.

Takket være midler fra ministerier og fonde har vi i det sidste år været i stand til at øge antallet af forskningsprojekter, således at spændvidden er større. Hvor sidste års udgivelse i højere grad dækkede områderne sundhed, sygelig og dødelighed i forhold til alkohol, er der nu kommet andre forskningsvinkler til. Alle projekterne omkring unge og alkohol indtager en fremtrædende plads i centrets arbejde, hvilket også afspejler den plads problematikken fylder hos forældre, i skoler, hos myndigheder og i medierne. Alkoholbehandlingen har også fået et større fodfæste i centrets arbejde. Det skyldes bl.a. data indsamlet gennem en årrække i behandlingsregi på Fyn samt et tæt samarbejde med alkoholambulatorierne i København, samt Center for Rusmid-delforskning i Århus.

Med denne udgivelse vil vi gerne takke alle samarbejdspartnere for et godt og givende samarbejde.

Morten Grønbæk
Forskningsleder

Indhold

CENTER FOR ALKOHOLFORSKNING	8
Formål	8
Personale	8
Samarbejdspartnere og undervisning	8
Formidling	9
Ny hjemmeside	9
Bibliotek	10

DRIKKEKULTUR – ALKOHOLVANER	11
Dansk alkoholkultur	11
Hvad er sund alkoholkultur?	11
Personlighedstræk, stigende alkoholforbrug og vægtøgning	12
Fremmer alkohol fjendtlighed?	12
Psykologiske karakteristika og valg af type og mængde af alkohol	12

KOST OG ALKOHOL	13
Spiser vindrikkere sundere end øl- og spiritusdrikkere?	13

GRAVIDITET OG ALKOHOL	15
Drikkemønstre blandt gravide	15
Drikkemønsterets betydning for barnets vækst og medfødte misdannelser	15

BEFOLKNINGSGRUPPERS ALKOHOLFORBRUG	16
Ældre og alkohol – Sociale og sundhedsmæssige aspekter	16
Determinanter for alkoholforbrug blandt grønlandere	16
Måling af danskernes alkoholforbrug	17
Problemer forbundet med alkohol i en ung alder	17

Unge danskeres alkoholforbrug	17
16-års aldersgrænse for unges køb af alkohol. Hjælper den?	19
<hr/>	
ALKOHOLBEHANDLING	20
Behandlingsdatabase	20
Kortlægning af aktiviteterne i offentlige i behandlingsambulatorier	21
<hr/>	
HELBRED OG ALKOHOL	22
Ændring i alkoholforbrug og risiko for cancer	22
Alkohol, dyb årebetændelse og blodprop i lungerne	23
Drikkemønster og helbred	23
Alkoholgenetik. ADH	23
Alkoholgenetik. ApoE	24
Arvelige årsager til valg af alkoholtype	24
Alkohol, rygning og celleforandringer på livmoderhalsen	24
Sygelighed og dødelighed blandt bryggeriarbejdere	25
Alkohol, type alkohol og helbredsmæssige konsekvenser for kvinder	25
Alkoholrelateret sygelighed og dødelighed	25
Alkohol, HDL og hjertesygdom	26
Dødelighed blandt alkoholikere	26
Drikkemønsters betydning for udvikling af skrumpeliver	26
Opfølgningstidens betydning for sammenhængen mellem alkohol og død	27
Biologiske faktorer, der måske kan forklare sammenhængen mellem alkohol og hjertekarsygdom	27
Genstandsgrænser for unge	27
Genstandsgrænser for voksne	28
Dansk stressforskning – aktuelt stade og perspektiver for udvikling	28
Alkohol, stress og slagtilfælde	28

Stress og brystkræft	29
Sammenhængen mellem indtag af fuldkornsprodukter og risiko for hjertekarsygdom	29
Epidemiologisk rate database	29
<hr/>	
KOHORTER	30
Danish National Cohort Study (DANCOS)	30
Den Danske Sygeplejerskekohorte	31
Familieambulatoriet H:S databasen	32
Bryggeriarbejderkohorten (Danish Brewery Workers' Cohort)	33
Alkoholambulatorie-kohorten	33
<hr/>	
PUBLIKATIONER 2003	35
Originalartikler	35
Bidrag til bøger	37
Foredrag	37
Oversigtsartikler	39
Statusartikler	39
Populærvidenskabelig formidling	39
<hr/>	
PERSONALE	40

Center for Alkoholforskning

Center for Alkoholforskning er en afdeling under Statens Institut for Folkesundhed, som er en sektorforskningsinstitution i Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Forskningsleder i afdelingen er forskningsprofessor, dr. med. Morten Grønbæk.

FORMÅL

Formålet med centret er at udføre sundheds- og samfundsvidenskabelig alkoholforskning. Resultatet af denne forskning formidles i videnskabelige tidsskrifter og populærvidenskabelige medier. Desuden rådgiver centret offentlige instanser og deltager i udredninger til gavn for folkesundheden. Derudover skal centret bidrage til at koordinere dansk alkoholforskning.

PERSONALE

På Center for Alkoholforskning er der ansat en forskningsleder, én seniorforsker, seks forskere, en sekretær, en projektkoordinator, en informationsmedarbejder og 23 folkesundhedsvidenskabsstuderende. De studerende er ansat i forskellige forskningsprojekter 15-37 timer om ugen.

Billedet på s. 2 er et udsnit af medarbejderne taget foran en dejlig, gammel villa, som vi tog i brug i september 2003. Det er planen at blive i dette hus, indtil vi ved årsskiftet 2004-05 flytter ind i nyistandsatte lokaler på Kommunehospitalet sammen med resten af Statens Institut for Folkesundhed. Kommunehospitalet skal fremover huse "Center for Sundhed og Samfund", hvor vi bliver en del af det nye center.

SAMARBEJDSPARTNERE OG UNDERVISNING

Center for Alkoholforskning har et løbende samarbejde med Indenrigs- og Sundhedsministeriet omkring rådgivning i alkoholspørgsmål, ligesom centret

---

er i stadig dialog med Sundhedsstyrelsen om forebyggelse, bl.a. om genstandsgrænserne.

Med Center for Rusmiddelforskning i Århus samarbejder vi om etablering af en database over personer, der er i alkoholbehandling i Danmark. De mange øvrige samarbejdspartnere er nævnt under de enkelte projekter.

Centrets forskere underviser på Institut for Folkesundhedsvidenskab og vejleder ph.d.-studerende og medicin- og folkesundhedsvidenskabsstuderende.

FORMIDLING

Den videnskabelige formidling af forskningsresultater i internationale tidsskrifter er det helt centrale i centrets arbejde. Men samtidig er det også vigtigt for os, at de resultater, der er af andet end snæver interesse, bliver formidlet videre.

Det sker jævnligt, at journalister fra de landsdækkende aviser eller fra TV og radio henvender sig til os, fordi de følger publiceringer i de mest anerkendte internationale tidsskrifter. Andre gange går vi selv til pressen, når vi vurderer, at et forskningsresultat har bredere eller almen interesse.

Alkoholområdet har 2003 haft stor bevågenhed. Både politisk, men også i befolkningen generelt. De store afgiftsnedsættelser på spiritus har været fyldigt omtalt og de unges adgang til køb af alkohol ligeså. Når disse sager har mediernes opmærksomhed, får vi mange henvendelser fra pressen.

NY HJEMMESIDE

I det forløbne år har vi brugt meget tid på at være med til at planlægge en ny hjemmeside, som åbner i forsommeren 2004. Det er planen, at alle igangværende

---

projekter beskrives efterhånden, som de igangsættes. Desuden vil vi offentliggøre alle afsluttede forskningsprojekter med en tilhørende uddybende beskrivelse, enten i form af abstract eller et dansk resumé. Hjemmesiden kommer derudover til at indeholde en publikationsfortegnelse, en linksamling til relevante forskningsbaserede hjemmesider, en udførlig beskrivelse af alle medarbejdere og måske på sigt mere faktabetonede sider. Siden får adressen www.si-folkesundhed.dk, hvor vi kan findes under Forskning – Alkohol.

BIBLIOTEK

I centrets regi opbevares for Alkoholpolitisk Landsråd en stor samling af ældre litteratur om alkohol. Det er en historisk samling, som omfatter materialer fra GoodTemplarordenen, Danmarks Afholdsforening og Det Blå Kors. Samlingen spænder over bøger, tidsskrifter, årsberetninger, undervisningsmaterialer, statistikker og regnskaber.

En meget stor del af titlerne findes ikke andre steder i Danmark. Der er litteratur om alkoholforbrug, alkohollovgivning, alkoholpolitik og alkoholbehandling og ikke mindst afholdssagen.

Samlingen ligger pt. i flyttekasser, indtil vi ved årsskiftet flytter ind på Kommunehospitalet. Ved den lejlighed bliver samlingen opstillet i centrets lokaler. Interesserede vil til den tid få en invitation og blive indbudt til at se nærmere på samlingen og naturligvis også på centret.

Drikkekultur – alkoholvaner

Drikkekultur og alkoholvaner kan være mange ting. Alt lige fra hvordan vi som befolkning forholder os til alkohol, og til det enkelte individs påvirkning af alkoholmønstre og drikkevaner. Nedenfor er i kort form beskrevet studier eller projekter, der ser på disse vaner, men også projekter, der belyser sammenhængen mellem personlighedstræk og alkohol.

DANSK ALKOHOLKULTUR

Formålet med dette projekt er at skabe en oversigt over hidtidig forskning indenfor dansk alkoholkultur, dens metoder og resultater. Få studier har dansk alkoholkultur som den primære genstand for analysen, og projektet vil derfor på baggrund af en række selektionskriterier også inddrage studier, der beskæftiger sig mere perifert med emnet for at få en så omfattende og grundig gennemgang som muligt.

HVAD ER SUND DANSK ALKOHOLKULTUR?

Projektet er en sociologisk analyse af dansk alkoholkultur. Det betyder, at analysen ser på danskernes alkoholforbrug som et kulturelt og socialt fænomen. Projektet, der er et speciale på sociologistudiet, går ud på at forstå og diskutere de sociale og samfundsmæssige faktorer, der influerer på danskernes alkoholkultur. Dermed søges en kvalitativ analyse af hvorfor, hvordan og i hvilke sammenhænge, vi drikker. Denne viden danner baggrund for en vurdering af, dels hvordan en alkoholkultur (eventuelt) kan være sund, og dels hvordan man gennem intervention kan forfølge en sådan sund alkoholkultur.

Dette og de to følgende projekter foregår i samarbejde med Duke University Medical Center, og benytter data fra en stor amerikansk kohorte af Vietnamveteraner.

PERSONLIGHEDSTRÆK, STIGENDE ALKOHOLFORBRUG OG VÆGTØGNING

Formålet med projektet er at se på, om der er en sammenhæng mellem træk i personligheden og ændringer i personens alkoholforbrug over tid. Projektet skal tilsvarende belyse, om der er en sammenhæng mellem personlighedstræk og vægtøgning. Dette projekt tager udgangspunkt i Costa og McCraes fem-faktormodel for personlighed. I følge denne model består personligheden af fem kvantificerbare personlighedstræk, der alle kan skelnes fra hinanden.

FREMMER ALKOHOL FJENDTLIGHED?

Det er velkendt fra videnskabelige undersøgelser, at personlighedstrækket fjendtlighed er forbundet med et øget forbrug af alkohol. Projektet skal forsøge at afdække, om fjendtlighed er forbundet med et særligt sundhedsskadeligt drikkemønster, der er karakteriseret af et højt forbrug koncentreret på få dage.

PSYKOLOGISKE KARAKTERISTIKA OG VALG AF TYPE OG MÆNGDE AF ALKOHOL

Tidligere undersøgelser har vist, at et lavt til moderat forbrug af vin, men ikke øl og spiritus, er forbundet med lavere sygelighed og dødelighed. Kan denne tilsyneladende forskel skyldes personlige karakteristika hos henholdsvis øl-, vin- og spiritusdrikkere og afholdne?

Kost og alkohol

I gennem de sidste fem-ti år har vi vidst, at der er en beskyttende effekt af et moderat alkoholforbrug. Nogle undersøgelser har vist, at vindrikkere spiser sundere end de, der hovedsageligt drikker øl og spiritus. Center for Alkoholforskning har nu fået en enestående mulighed for at belyse dette emne gennem en analyse af et meget stort antal indkøbsboner fra Bilka og Føtex.

Dette projekt foregår i samarbejde med Dansk Supermarked og praktiserende læge Erik Skovenborg.

SPISER VINDRIKKERE SUNDERE END ØL- OG SPIRITUSDRIKKERE?

Studier har vist, at personer, der drikker moderate mængder af vin, har lavere risiko for bl.a. død, hjerte-karsygdomme og forskellige kræftformer sammenlignet med andre typer af alkohol. Samtidig har andre studier vist, at vindrikkere spiser sundere end øl- og spiritusdrikkere. I sådanne studier er data indhentet ved at spørge folk, hvad de normalt spiser og drikker. Det betyder imidlertid, at data er baseret på, hvad folk husker, de normalt spiser, og derfor måske bevidst eller ubevidst over- eller underdriver indtaget af forskellige fødevarer.

Man kan forestille sig, at bevidstheden om Sundhedsstyrelsens anbefalinger om 600 gram grøntsager per dag får folk til at overdrive indtaget af grøntsager i interviewundersøgelser, mens genstandsgrænserne kunne få folk med højt alkoholforbrug til at underdrive indtaget af øl, vin og spiritus.

Til dette projekt har vi fået indkøbsboner for alle indkøb foretaget i Føtex i 5 måneder fra 2002 samt boner fra Bilka for 11 måneder 2002-03. Det vil sige oplysninger om, hvad folk rent faktisk køber – og dermed antages at spise og drikke. Derved undgås ovennævnte fejlkilder.

Formålet med projektet er at undersøge, om der er forskel på, hvad øl-, vin- og spirituskøbere putter i indkøbsvognen, altså hvilke produkter kendetegner en vinkøber (og dermed sandsynligvis også vindrikker), og hvilke produkter kendetegner en øl- eller spirituskøber. Der tages udgangspunkt i nogle udvalgte

---

sundhedsrelaterede kostemner: frugt og grønt; fedttyper: smør og margarine kontra madolie; og kød- og mejeriprodukter med forskellig fedtprocent. Dermed giver projektet indirekte mulighed for at undersøge, om vindrikkere har sundere kostvaner end øl- og spiritusdrikkere.

Graviditet og alkohol

Det er efterhånden veldokumenteret, at alkohol skader fostret under graviditeten. For meget alkohol kan betyde for tidlig fødsel, abort, komplicerede fødsler og iltmangel under fødslen. Men der hersker endnu en vis usikkerhed, om der er bestemte perioder i graviditeten, hvor fostret er særligt udsat, og om andre faktorer også kan spille ind.

DRIKKEMØNSTER BLANDT GRAVIDE

Projektet har til formål at belyse metodologiske problemer i forbindelse med undersøgelser af drikkemønstre blandt gravide og dernæst at beskrive drikkemønstret blandt gravide. Ved drikkemønster forstås, om alkohol indtages i store mængder ved én lejlighed eller fordeles jævnt over tid. Flere undersøgelser har antydnet, at definitionen af hvornår graviditeten begynder er af betydning for, hvor mange kvinder der oplever at have drukket meget ved én lejlighed (binge-episoder). Det er derfor hensigten at klarlægge betydningen af definition på graviditetsstart og angivelse af binge-episoder i denne tidlige fase af graviditeten.

DRIKKEMØNSTERETS BETYDNING FOR BARNETS VÆKST OG MEDFØDTE MISDANNELSER

Det er formålet, med udgangspunkt i data fra den store nationale undersøgelse "Bedre Sundhed for Mor og Barn" at undersøge, om indtag på fem genstande eller derovre ved én lejlighed har betydning for henholdsvis barnets vækst og risikoen for medfødte misdannelser. Derudover undersøges det, om de potentielle skadelige virkninger af et sådant alkoholkonsum er afhængige af henholdsvis antallet af lejligheder, hvor alkohol indtages på denne facon og tidspunktet i graviditeten.

Befolkningsgruppers alkoholforbrug

Fra salgsstatistikker har vi meget præcise tal om danskernes alkoholforbrug. Der er tale om gennemsnitstal, som ikke giver noget nuanceret billede af vore drikkemønstre. Fx hvem drikker hvilken type alkohol, hvornår på dagen eller ugen drikkes der, og hvor meget drikker vi ad gangen. Sådanne målinger kan være med til at give idéer til en bedre og mere effektiv forebyggelse. På Center for Alkoholforskning er der igangsat flere projekter, der belyser forskellige befolkningsgruppers alkoholvaner. Disse beskrives nedenfor.

Hele undersøgelsen danner grundlag for rapporter til både Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Socialministeriet om de sundhedsmæssige og sociale konsekvenser af alkoholforbrug blandt ældre.

ÆLDRE OG ALKOHOL – SOCIALE OG SUNDHEDSMÆSSIGE ASPEKTER

Formålet med projektet Ældre og alkohol er at afdække ældres alkoholforbrug samt at se på, hvilke sociale og sundhedsmæssige konsekvenser alkoholforbruget har. Projektet indeholder både en beskrivende og en analytisk del.

Den beskrivende del skal belyse alkoholforbruget blandt ældre i Danmark på basis af Sundheds- og sygelighedsundersøgelserne (SUSY) fra Statens Institut for Folkesundhed. Undersøgelsen ser også på, om alkoholforbruget har ændret sig fra 1987 til 2000, ligesom vi vil belyse alkoholforbruget blandt forskellige undergrupper af ældre.

Den analytiske del af projektet omhandler de sociale faktorer omkring alkoholforbrug blandt ældre i Danmark. Dels de sociale konsekvenser af et stort alkoholforbrug og dels de sociale omstændigheders betydning for udvikling af et storforbrug. Disse undersøgelser bliver gennemført i en prospektiv eller fremadskuende befolkningsundersøgelse, hvor det er muligt at afklare de tidsmæssige forhold mellem sociale faktorer og storforbrug.

DETERMINANTER FOR ALKOHOLFORBRUG BLANDT GRØNLÆNDERE

Med udgangspunkt i det kvantitative alkoholforbrug, dvs. genstande om ugen, drikkemønster, dvs. hvordan forbruget er fordelt, alkoholtyper og alkoholafhæn-

---

gighed, undersøges forskelle i alkoholforbruget blandt grønlændere bosat i Danmark, samt større (Nuuk, Sisimiut) og mindre byer (Qasigiannnguit, Uummannaq) i Grønland. Formålet er at belyse eventuelle effekter af flytning fra Grønland til Danmark, og om det er af betydning for forbruget, om man bor i større eller mindre byer i Grønland.

MÅLING AF DANSKERNES ALKOHOLFORBRUG

Formålet med projektet er at afprøve forskellige alkoholspørgsmål på en voksen population med henblik på at udvælge/udvikle spørgsmål til fremtidige befolkningsundersøgelser.

På nuværende tidspunkt har vi haft fire forskellige grupper af alkoholspørgsmål til afprøvning i forbindelse med en stor international undersøgelse af befolkningers sundheds- og sygdomstilstand (WHO). Resultaterne fra denne undersøgelse skal analyseres i 2004.

PROBLEMER FORBUNDET MED ALKOHOL I EN UNG ALDER

Nogle unge har et alkoholforbrug, der ikke volder problemer, mens andre oplever det modsatte. Det er projektets formål at belyse, om der er særlige karakteristika for de unge, der har problemer i relation til deres alkoholforbrug. De forhold, der belyses, er køn, alder, hvem de unge bor sammen med, forældres beskæftigelse og uddannelse og egen uddannelse og arbejde.

UNGE DANSKERES ALKOHOLFORBRUG

Danske unge har europæisk rekord i alkoholforbrug. Det har europæiske undersøgelser vist op gennem 90'erne. Men vi ved ikke meget om, hvilke karakteristika der gemmer sig bag de kvantitative målinger. Vi har derfor i denne undersøgelse taget både kvalitative og kvantitative metoder i anvendelse.

Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse er samarbejdspartnere, idet de leverer data til projektet.

Undersøgelsen strækker sig over en årrække og baserer sig på en omfattende spørgeskemaundersøgelse blandt 4.000 børn og unge i alderen 12-16 år.

Undersøgelsen vil forsøge at belyse følgende forhold:

- **De unges drikkemønster.** Hvor meget drikker de, hvor og i hvilke sammenhænge drikker de og med hvem drikker de?
- **Risikohåndtering.** Hvordan styrer de unge forbruget, og hvorfor kan nogle styre forbruget og andre ikke? Er der en bevidsthed om, at for meget alkohol kan føre til kriminalitet, uønsket sex m.m.
- **Opfattelse af alkohol.** Hvilke normer og værdier har unge med hjemmefra? Er det prestigefyldt at drikke sig fuld? Er der et pres fra andre unge, når der drikkes?
- **Social identitet.** Hvilken betydning har forældres opfattelse og ældre søskendes forhold til alkohol? Hvilken betydning har et godt socialt netværk for unges forhold til alkohol? Har klare regler i forhold til alkohol betydning for de unges forbrug?

Uoplagthed i skolesammenhænge, uønskede graviditeter, voldsepisoder og anden kriminalitet er kendte konsekvenser i kølvandet af for meget alkohol. Men hvilke midler skal man tage i brug for at ændre de unges holdning og adfærd, så debutalderen udskydes og forbruget falder? Og lige så vigtigt: hvilke sundhedsfremmende ressourcer handler de unge intuitivt ud fra, når de håndterer alkohol på en fornuftig måde?

*Evalueringsdelen finder
sted i et samarbejde
med Sundhedsstyrelsen
og forlaget Alinea.*

Sundhedsstyrelsen har i de seneste år slået meget på forældrenes ansvar over for de helt unge og gjort en stor indsats for at opfordre forældrene til at opsætte klare regler. Det har tilsyneladende medført et fald i de unges alkoholforbrug, men hvordan de unges holdninger kan inddrages og påvirkes, er undersøgelsens egentlige formål, og kan få stor betydning i forebyggelsesøjemed.

I samme undersøgelse indgår en evaluering af et helt nyt undervisningsprogram, som Sundhedsstyrelsen vil afprøve fra 7. klasse i ca. 200 skoler. Undervisningsmaterialet er et amerikansk forebyggelsesprogram, der har været evalueret, og som et af de eneste forebyggelsesprogrammer til unge inden for rusmiddelområdet, der har vist sig at have effekt. Det specielle ved programmet er, at det fokuserer på sociale handlefærdigheder, som kan hjælpe de unge til at håndtere gruppepres og følelser som vrede og ængstelighed.

16-ÅRS ALDERSGRÆNSE FOR UNGES KØB AF ALKOHOL. HJÆLPER DEN?

Den 1.7.2004 træder en ny lov i kraft, der betyder, at aldersgrænsen for salg af alkohol til børn og unge hæves fra 15 år til 16 år, samt at unge skal vise legitimation i forbindelse med køb af alkohol.

Center for Alkoholforskning har sat sig for at evaluere denne lovændring og bl.a. undersøge, om den har effekt på adgang til køb af alkohol og alkoholforbrug, herunder erfaringer med fuldskab.

Alkoholbehandling

I Danmark anvendes mange forskellige alkoholbehandlingsmetoder. Den videnskabelige evidens for valg af metode og metodens resultat er generelt svag og dårligt belyst. Det er hensigten, på baggrund af et stort datamateriale, som vi har fået adgang til, at indsamle oplysninger, der kan være med til at belyse problemfeltet.

De fem projekter foregår alle i samarbejde med Enheden for Klinisk Alkoholforskning på Odense Universitetshospital.

BEHANDLINGSDATABASE

På Fyn har man i løbet af de sidste 10 år i behandlingsregi foretaget flere store undersøgelser. Resultaterne fra disse undersøgelser er nu blevet samlet i en stor database. Standardiseringen i en database giver mulighed for analyser på tværs af undersøgelserne på baggrund af et relativt stort materiale.

Med baggrund i disse data, er der på nuværende tidspunkt taget initiativ til følgende fem projekter:

- **Tidlig og sen debutalder**

Personer, der har debuteret tidligt, måske allerede i 10-12-års alderen, har ofte senere i livet en massiv misbrugsprofil, hvilket vil sige problemer på mange fronter udover alkoholproblemet. Det er hensigten med projektet at finde ud af betydningen af tidlig og sen debutalder i relation til den behandling, der skal iværksættes,

- **Behandling af unge misbrugere**

I disse år tales der meget om, på baggrund af danske unges europæiske rekord i alkoholforbrug, at unge mennesker meget tidligt (16-22 år) får et afhængighedsproblem. Man taler også om, at disse unge mangler kvalificerede behandlingstilbud. Formålet med projektet er at undersøge, om disse unge kræver særlige behandlingstiltag.

- **Kønnets betydning i alkoholbehandling**

Man har en formodning om, at kvinder i højere grad drager nytte af behandling for alkoholmisbrug end mænd gør. Projektet skal belyse, om denne formodning er korrekt.

- **Vold, seksuelle overgreb og alkoholbehandling**

Behandlingerfaringer fra Fyn viser, at mange kvinder har været udsat for vold og/eller seksuelle overgreb. Dette projekt skal afdække, om disse kvinder får et tilstrækkeligt udbytte af alkoholbehandlingen, eller om der i behandlingen i højere grad skal tages højde for overgrebene.

- **Evaluering af alkoholbehandlingsmetoder**

På Fyn har et stort antal alkoholmisbrugere deltaget i en randomiseret undersøgelse, hvilket betyder, at alle patienter i alkoholbehandling fordeles tilfældigt. I dette tilfælde har en gruppe været i Minnesotabehandling, og en anden gruppe har modtaget de konventionelle behandlingstilbud på alkoholambulatoriet i Svendborg. Undersøgelsen skal vise, om udfaldet er forskelligt afhængig af behandlingsform.

KORTLÆGNING AF AKTIVITETERNE I OFFENTLIGE BEHANDLINGSAMBULATORIER

Formålet er at undersøge, om amternes behandlingsambulatorier systematisk indsamler oplysninger om deres klienter, kvalitetsudvikler arbejdsgange (brug af behandlingsmanualer, elektroniske patientjournaler, supervision m.v.) og anvender evidensbaseret behandling.

Helbred og alkohol

Vi ved, at misbrug af alkohol har store helbredsmæssige konsekvenser. Med stigende alkoholforbrug stiger også dødeligheden. Skrumpeliver og forskellige kræftformer er blot nogle af konsekvenserne. Men alkohol har også vist sig at have gavnlig virkning. Projekterne under denne overskrift går ud på både at komme tættere på årsagerne til de skadelige såvel som de gavnlige virkninger for helbredet.

En stor del af de følgende projekter foregår på basis af specielt tre kohorter:

- Østerbroundersøgelsen med 18.000 deltagere i samarbejde med styregruppen på Bispebjerg Hospital
- Kost, Kræft og Helbredskohorten med 56.000 deltagere og i samarbejde med Afdeling for Kost, Kræft og Helbred, Kræftens Bekæmpelse
- HPV-kohorten med 11.000 kvinder og i samarbejde med Afdeling for Virus, Hormoner og Kræft, Kræftens Bekæmpelse

---

ÆNDRING I ALKOHOLFORBRUG OG RISIKO FOR CANCER

Et højt alkoholforbrug øger risikoen for at udvikle visse cancersygdomme. Det er fx kræft i mundhulen, i spiserøret og i leveren. Alkoholforbrug er sjældent konstant gennem livet, og det må formodes at ændringer i alkoholforbruget kan påvirke risikoen for cancer. I projektet ser vi på, hvad ændring i alkoholforbrug betyder for cancerrisikoen. På den måde kan man vurdere forebyggelsesmulighederne ved at ændre alkoholforbruget. Projektet vil både indeholde analyser af specifikke cancersygdomme og undersøge, hvordan ændring i alkoholforbruget kan analyseres.

Projektet er netop indleveret som speciale på Institut for Folkesundhedsvidenskab og videreføres til et ph.d.-projekt.

Projektet foregår i samarbejde med Institut for Epidemiologi og Socialmedicin, Århus Universitet, Aalborg Hospital og Århus Universitetshospital.

Dette og det følgende projekt foregår i samarbejde med Klinisk Biokemisk Afdeling på Københavns Amtssygehus i Herlev.

ALKOHOL, DYB ÅREBETÆNDELSE OG BLODPROP I LUNGERNE

Vi har i en årrække vidst, at et moderat alkoholindtag har en række forebyggende virkninger i forhold til hjerte-karsygdomme. Endvidere har en række studier vist, at et moderat indtag af vin er særligt gavnligt i denne forbindelse. Det står imidlertid endnu uklart, hvorvidt disse gavnlige virkninger af moderat alkohol- og vinindtag også gør sig gældende for blodproppdannelse i den venøse del af karsystemet. Målet med dette studie er derfor at finde ud af, om mængden og typen af alkoholindtag er forbundet med henholdsvis dyb venøs årebetændelse og blodprop i lungerne. Begge er sygdomme, der skyldes blodproppdannelse i de venøse kar.

DRIKKEMØNSTER OG HELBRED

Nogle drikker ikke så ofte, men til gengæld meget ad gangen. Andres forbrug er mere jævnt fordelt, men de drikker ikke så meget på en gang. Har det betydning, om man drikker 10-15 genstande på samme aften i forhold til at fordele forbruget på flere af ugens dage? Man kan forestille sig, at drikkemønsteret har betydning for dødelighed og for risiko for udvikling af hjertesygdom. En faktor, som vi ved, er forbundet med sygdom, er fedme. Alkoholiske drikkevarer indeholder meget energi og øger måske risikoen for at blive overvægtig. Hænger drikkemønsteret sammen med, om man bliver fed af at drikke alkohol? Det er nogle af de spørgsmål, vi arbejder på at få afklaret.

ALKOHOLGENETIK. ADH

Alkohol nedbrydes i leveren. Denne proces foregår især via et specifikt enzym, kaldet alkoholdehydrogenase (ADH). Dette enzym findes i forskellige udgaver, således at visse personer har større genetisk kapacitet end andre for at omsætte alkohol. Dette kunne meget vel tænkes at have betydning for, hvor følsom den enkelte person er for alkoholens virkninger i kroppen. Projektets hovedformål

er at undersøge om sammenhængen mellem alkohol og hjertesygdom, og alkohol og brystkræft, afhænger af, om man er hurtig eller langsom til at nedbryde alkohol.

ALKOHOLGENETIK. APOE

Alipoprotein-e (ApoE) er et protein, der er vigtigt for omsætning af fedt i blodet. Proteinet findes i tre udgaver, ApoE2, ApoE3 og ApoE4. Personer, der bærer ApoE4, har større risiko for hjertesygdomme, end personer, der bærer ApoE2 og ApoE3. Formålet er at undersøge, om sammenhængen mellem alkoholforbrug og hjertesygdom afhænger af ApoE-typen.

ARVELIGE ÅRSAGER TIL VALG AF ALKOHOLTYPE

Visse undersøgelser har vist, at det kan være sundt for helbredet at drikke vin. Men hvorfor er der nogle personer, som foretrækker at drikke øl, mens andre foretrækker rødvin? Vi ønsker at undersøge, om det er arveligt bestemt, hvilken type alkohol, man foretrækker. Til dette formål benytter vi data fra en stor tvillinge-undersøgelse. Ved at sammenligne sammenfald af alkoholpræference hos enæggede tvillinger med alkoholpræference hos tveæggede tvillinger, kan arveligheden estimeres: Er der større lighed mellem enæggede end mellem tveæggede tvillinger, tyder det på, at alkoholpræferencen til dels er arveligt styret.

Data i denne undersøgelse kommer fra Det Danske Tvillingeregister.

ALKOHOL, RYGNING OG CELLEFORANDRINGER PÅ LIVMODERHALSEN

Med dette projekt vil vi undersøge, om alkohol og rygning er risikofaktorer for udvikling af celleforandringer på livmoderhalsen. Man har i tidligere studier set antydninger af, at både alkohol og rygning øger risikoen for celleforandringer, men på det tidspunkt, hvor disse studier blev foretaget, vidste man ikke, at

Projektet foregår i samarbejde med Afdeling for Psykosocial Kræftforskning, Kræftens Bekæmpelse.

udviklingen af celleforandringer hænger sammen med infektion af en seksuelt overført virus, nemlig HP-virus. Det er derfor muligt, at de gamle resultater er forekommet ved årsagsforveksling, da brugen af alkohol og tobak hænger nøje sammen med antallet af seksualpartnere og dermed med risikoen for at pådrage sig en infektion med HP-virus.

SYGELIGHED OG DØDELIGHED BLANDT BRYGGERIARBEJDERE

I perioden 1939-1963 fik alle bryggeriarbejdere (14.000) en daglig ration på seks øl. Langt hovedparten drak rationen. Det betyder, at der er tale om en stor homogen gruppe med et længerevarende og højt forbrug af alkohol. Det er derfor formålet at undersøge sygelighed og dødelighed blandt disse bryggeriarbejdere specielt med fokus på kræftsygdomme og hjerte-karsygdomme.

ALKOHOL, TYPE ALKOHOL OG HELBREDSMÆSSIGE KONSEKVENSER FOR KVINDER

Formålet med projektet er at undersøge, om genstandsgrænserne for kvinder i dag er for høje. Dette belyses ved at se på alkoholrelaterede dødsfald og brystkræft. Desuden undersøges, om der er forskelligt udfald på baggrund af alkoholtype og om menopausestatus har betydning, når man undersøger alkoholforbrug og brystkræft.

Data til dette projekt kommer fra Den Danske Sygeplejerskekohorte. Se s. 31
Projektet er netop afleveret som speciale på Institut for Folkesundhedsvidenskab.

ALKOHOLRELATERET SYGELIGHED OG DØDELIGHED

Som udtryk for alkoholrelaterede dødsfald anvendes i dag diagnoserne skrumpelever, pankreatitis (betændelse i bugspytkirtlen), alkoholisme, alkoholpsykose og alkoholforgiftning. Alle sygdomme, hvor alkohol er en nødvendig risikofaktor.

Men vi ved også, at alkohol spiller en rolle for en lang række andre tilstande, som ikke registreres. Det er formålet med dette projekt, ud fra epidemiologiske beregningsmetoder, at udarbejde en mere nuanceret beskrivelse af alkohols betydning for sygdom og dødelighed.

Data til projektet stammer fra DANCOS, se s. 30

ALKOHOL, HDL OG HJERTESYGDOM

Personer med et moderat alkoholforbrug har en lavere risiko for hjertesygdom end afholdende. Der er nogen evidens for, at dette skyldes, at alkohol øger blodets indhold af HDL (High Density Lipoprotein), også kaldet det gode kolesterol. Formålet med dette projekt er at undersøge hvor meget af alkohols effekt på hjertesygdom, der kan forklares af en stigning i blodets koncentration af HDL.

DØDELIGHED BLANDT ALKOHOLIKERE

Det er formålet at sammenligne misbrugerens dødelighed med normalbefolkningens dødelighed indenfor: dødelighed af alle årsager, dødelighed som følge af hjerte-karsygdomme, forskellige kræfttyper og ulykker.

Data stammer fra Alkoholambulatorie-kohorten. Se s. 33

DRIKKEMØNSTERS BETYDNING FOR UDVIKLING AF SKRUMPELEVER

Det er formålet med projektet at finde ud af, hvilke af følgende faktorer der har betydning for skrumpelever: det samlede forbrug, varighed af misbrug, foretrukken alkoholtype, og/eller frekvens af alkoholindtag. Undersøgelsen udarbejdes i en population af misbrugere.

Dette og det følgende projekt finder sted i samarbejde med Alkoholambulatorierne i København og Klinisk Enhed for sygdomsforebyggelse, Bispebjerg Hospital.

Center for Alkoholforskning samarbejder med Harvard School of Public Health om to (se også projekt s.29) forskellige forskningsprojekter i The Health Professionals Study og The Nurses Health Study.

De to projekter foregår i samarbejde med Sundhedsstyrelsen.

OPFØLGNINGSTIDENS BETYDNING FOR SAMMENHÆNGEN MELLEM ALKOHOL OG DØD

For udviklingen af kræft kan det have betydning, hvor meget man drak for 10 år siden, hvorimod hjerte-karsygdomme i langt højere grad er påvirket af nyligt indtag. Det er derfor formålet at undersøge betydningen af opfølgningstidens længde på sammenhængen mellem alkohol og død af alle årsager, død af hjerte-karsygdomme og død af kræft. Undersøgelsen skal samtidig belyse, hvor nye skal data være for at give et sikkert billede af sammenhængen.

BIOLOGISKE FAKTORER, DER MÅSKE KAN FORKLARE SAMMENHÆNGEN MELLEM ALKOHOL OG HJERTE-KARSYGDOM

Formålet er, at undersøge om den gavnlige effekt af alkohol på risikoen for hjerte-karsygdom kan forklares af forskellige biologiske markører for deltagerens lipid-profil (kolesterolindhold i blodet), inflammatoriske status og blodsukkerkontrol. En ny hypotese er, at alkohol kan have betydning for individers blodsukkerkontrol. Hypotesen er dannet på baggrund af nyere undersøgelser, der har vist en beskyttende effekt af et moderat alkoholindtag på risiko for diabetes.

Genstandsgrænseprojekter for unge og voksne

GENSTANDSGRÆNSER FOR UNGE

Det ene projekt skal afdække eksisterende dokumentation af risici ved unges alkoholforbrug samt gennemgå andre landes anbefalinger med henblik på udarbejdelse af retningslinjer til brug i uge 40-kampagner. Projektet skal udmunde i en rapport om konsekvenser af børn og unges alkoholforbrug, herunder vurdere behov og muligheder for udvikling af selvstændige genstandsgrænser for unge.

Projektet foregår i samarbejde med Sygekassernes Helsefond.

GENSTANDSGRÆNSER FOR VOKSNE

De danske genstandsgrænser er forskellige fra de engelske og de australske. Meningen med dette projekt er, at se på det videnskabelige grundlag, der ligger til grund for de forskellige anbefalinger, samt at vurdere, om der er behov for en justering af Sundhedsstyrelsen anbefalede genstandsgrænser på baggrund af nyeste videnskabelig dokumentation om sammenhæng mellem alkoholforbrug og sygelighed og dødelighed.

Stress

DANSK STRESSFORSKNING – AKTUELT STADE OG PERSPEKTIVER FOR UDVIKLING

Formålet med projektet er at vurdere såvel dansk stressforsknings aktuelle stade som stressproblemets omfang og karakter i Danmark. Projektet er opdelt i tre delmål, hvor det ene er en kortlægning af dansk stressforskning, det andet er en udarbejdelse af en artikel om, hvad der karakteriserer stressede danskere, og det tredje er et bidrag til planlægning af en konference om dansk stressforskning arrangeret af Sygekassernes Helsefond. Kortlægningen offentliggøres i april måned 2004, dels i en bog, hvor størsteparten af alle danske stressforskningsprojekter er beskrevet, dels i en database, der lægges frem på www.si-folkesundhed.dk. Stresskonferencen afholdes medio april.

ALKOHOL, STRESS OG SLAGTILFÆLDE

Det er formålet at undersøge forskelle i effekten af alkohol på slagtilfælde på forskellige stressniveauer. Er der et samspil mellem mængde af alkohol, stressniveau og slagtilfælde?

STRESS OG BRYSTKRÆFT

Brystkræft er den mest almindelige kræftform i verden, når man ser på antallet af tilfælde. En mulig forbindelse mellem stress og risiko for brystkræft har været undersøgt tidligere, og forskellige resultater er fremkommet. Det er hensigten med denne undersøgelse at finde ud af, om der er en mulig forbindelse mellem selvrapporteret stress og hyppigheden af brystkræft i et prospektivt studie blandt ca. 7.000 kvinder (Copenhagen City Heart Study).

Andre

SAMMENHÆNGEN MELLEM INDTAG AF FULDKORNSPRODUKTER OG RISIKO FOR HJERTEKARSYGDOM.

Formålet med dette projekt er at undersøge, om indtag af fuldkornsprodukter er relateret til risiko for udviklingen af hjertekarsygdom. Undersøgelsen vil belyse om den observerede gavnlige effekt af fuldkornsindtag kan tilskrives særlige bestanddele af kornet som klid eller kim, hvori der findes en stor mængde vitaminer, mineraler, plante-østrogener og fibre.

EPIDEMIOLOGISK RATEDATABASE

Projektet består i at oprette en database med henblik på at etablere en offentlig tilgængelig, veldokumenteret epidemiologisk database over de almindeligste folkesygdomme i Danmark, fx aldersdiabetes, kræftsygdomme der kan forebygges, hjerte-karsygdomme, knogleskørhed, muskel- og knoglelidelser, overfølsomhedssygdomme, psykiske lidelser og kronisk obstruktiv lungesygdom. Databasen skal bruges til overvågning af forekomst og udvikling, og til brug for fremskrivning af sygdommene. Databasen suppleres løbende med andre sygdomme og sygdomsgrupper.

Kohorter

Vi har i år valgt at medtage beskrivelser af de kohorter, som Center for Alkoholforskning har ansvar for at administrere eller indgår i et meget tæt samarbejde med.

I forbindelse med epidemiologisk forskning, som er én af de forskningsgrene, der vægter betydeligt i centrets forskning, er kohorter grundlaget for denne forskning. Især forskning, der belyser sundhed, sygelighed og dødelighed. Kohorterne, der alle består af individer med et fælles grundlag, fx kvindelige sygeplejersker, eller alkoholmisbrugere, som beskrevet nedenfor, anvendes i undersøgelser til at sammenligne personers udvikling over tid, idet deltagerne har fået stillet de samme spørgsmål med års mellemrum.

DANCOS er en kohorte ved Statens Institut for Folkesundhed. Center for Alkoholforskning har fra 2004 ansvaret for den daglige drift af kohorten.

DANISH NATIONAL COHORT STUDY (DANCOS)

DANCOS er dannet ved at samkøre oplysninger fra de danske Sundheds- og sygelighedsundersøgelser (SUSY) i 1987, 1991, 1994 og 2000 med oplysninger fra nationale registre for sundhed og velfærd som fx Dødsårsagsregisteret, CPR-registeret og Landspatientregisteret.

Formålet med kohorten er at kvalificere forskningen i folkesundhed, herunder at undersøge:

- bestemmende faktorer for sygelighed og dødelighed, folks brug af sundhedsvæsenet
- helbredsforhold og levevilkårs betydning for udvikling i erhvervsdeltagelse og velfærd
- validitet og bortfald i surveyundersøgelser.

Der har ud fra data været lavet en undersøgelse om konsekvenser af fedme i forhold til sygelighed, dødelighed og udstødning fra arbejdsmarkedet. Der er endvidere planlagt en undersøgelse om arbejdsforholds betydning for senere alvorlig hjertesygdom i samarbejde med Duke University.

Den Danske Sygeplejerskekohorte er placeret på Statens Institut for Folkesundhed og administreres herfra.

DEN DANSKE SYGEPLEJERSKEKOHORTE

Formålet med kohorten var, da den blev oprettet i 1993, at belyse om den meget udbredte brug i Danmark af østrogen og gestagen, har den samme forebyggende effekt som østrogen alene på osteoporose og hjerte-karsygdomme. Ligeledes var formålet mere generelt at belyse livsstilsfaktorerens betydning for sygelighed.

Kohorten omfatter alle danske kvindelige sygeplejersker over 44 år, som i 1993 var medlemmer af Dansk Sygeplejeråd og bosiddende i Danmark. Der blev valgt sygeplejersker til kohorten, fordi de med deres faglige baggrund måtte formodes at give sikre helbredsoplysninger om sig selv, herunder oplysninger om sygdomme og medicinforbrug.

Ca. 28.000 sygeplejersker over 44 år har i 1993 og 1999 besvaret spørgeskemaer. Heraf er ca. 15.000 gengangere fra begge undersøgelser. Kohorten indeholder i dag oplysninger om sygeplejerskernes alder, civilstand, socioøkonomiske oplysninger, erhvervsmæssig stilling og arbejdsmiljørelaterede faktorer. Endvidere oplysninger om sundhedsadfærd og sundhedsvaner, herunder kost- og motionsvaner, rygeadfærd, alkoholforbrug, selvvurderet helbred og sygdomsadfærd, herunder brug af sundhedsvæsenet og brug af medicin samt oplysninger om reproduktive faktorer, bl.a. brug af p-piller og hormoner. I 1999 er tilføjet en række spørgsmål om vægtforhold.

Data fra de to spørgeskemaundersøgelser er pt. samkørt med data fra andre registre, fx Cancerregisteret og Dødsårsagsregisteret.

*Familieambulatoriet
H:S v. overlæge May
Olofsson og Center
for Alkoholforskning
samarbejder om denne
kohorte.*

Der er lavet flere undersøgelser på baggrund af kohorten. Dels i forhold til hormontilskud og risiko for iskæmisk hjerte-karsygdom, apopleksi, brystkræft og osteoporose, dels i forhold til sygeplejerskers livsstil, helbred og arbejdsmiljø, hvor man har set på vægtændring, rygeophør og alkohol.

Uddybende informationer om disse undersøgelser kan læses på Statens Institut for Folkesundheds nye hjemmeside, www.si-folkesundhed.dk, fra medio maj.

FAMILIEAMBULATORIET H:S DATABASEN

Siden 1992 har gravide kvinder i Københavns Kommune ved første svangreundersøgelse på Hvidovre Hospital og Rigshospitalet angivet deres nuværende og tidligere forbrug af alkohol, andre rusmidler, tobak og nervemedicin. Disse oplysninger betragtes som en del af svangrejournalen. Hensigten med den systematiske indhentning af information om gravides forbrug af rusmidler er at identificere risikoforbrugere, som derefter kan henvises til Familieambulatoriet til videre udredning og behandling. Familieambulatoriet er en specialafdeling under H:S, der arbejder med gravide rusmiddelbrugere og deres børn frem til børnene når skolealderen.

På nuværende tidspunkt findes data i spørgeskemaform på Familieambulatoriet på Hvidovre Hospital. I perioden fra 1992 og frem til nu, skønner vi, at der er indsamlet oplysninger om knap 40.000 gravides forbrug.

Forskningsdatabasen vil, udover oplysningerne om forbrug af alkohol, nerve-medicin, tobak og øvrige rusmidler, blive samkørt med oplysninger fra fx Landspatientregisteret og Det medicinske fødselsregister.

Databasen giver mulighed for undersøgelser omkring omfanget af forbrug af alkohol, tobak, nervemedicin og andre rusmidler blandt gravide og mulige konsekvenser af forbrug af disse stoffer under graviditeten. Derudover vil det være muligt at undersøge, om helbredseffekterne af disse stoffer, eksempelvis alkohol, kan variere ved samtidigt forbrug af nervemedicin, tobak og andre rusmidler. Databasen er derudover oplagt til undersøgelser af betydningen af prænatal eksponering for alkohol, rusmidler og nervemedicin for helbredet blandt større børn, idet data er indsamlet siden 1992, og en stor del af børnene derfor på nuværende tidspunkt allerede er oppe i skolealderen. Andre forskningsmuligheder, specielt i relation til alkohol, er at undersøge, hvilken indflydelse ændrede retningslinier har på gravides forbrug.

Kohorten er etableret i samarbejde med Afdeling for Psykosocial Kræftforskning, Kræftens Bekæmpelse.

BRYGGERIARBEJDERKOHORTEN (DANISH BREWERY WORKERS' COHORT)

Bryggeriarbejderkohorten består af 14.313 bryggeriarbejdere, der alle var ansat på et bryggeri i mindst seks måneder i perioden mellem 1939 og 1963. Bryggeriarbejdere fik i denne periode stillet 6 øl til rådighed dagligt. Om alle de ansatte ved vi, hvornår de blev født og hvornår de kom ind i kohorten. Kohorten giver derved mulighed for at analysere de sundhedsmæssige konsekvenser ved et højt og længerevarende forbrug af øl, hvis man med oplysninger fra flere registre undersøger antallet af fx cancersygdomme, hjerte-karsygdomme, alkoholassocierede lever- og bugspytkirtel-sygdomme samt død blandt bryggeriarbejdere.

Alkoholambulatorium-kohorten er et samarbejdsprojekt med Alkohol-enhederne i H:S.

ALKOHOLAMBULATORIE-KOHORTEN

Alkoholambulatorie-kohorten består af 19.183 patienter behandlet ved et københavnsk alkoholambulatorium i perioden 1953-1992. Personerne i kohorten har alle haft et erkendt højt alkoholforbrug og ofte over længere tid. Databasen indeholder oplysninger om køn, alder, psykisk status, forhold til arbejdsmarkedet, og alkoholmængde. Disse oplysninger kan kombineres med oplysninger fra registre,

---

fx om cancer, hjertekarsygdom, alkoholassocierede sygdomme i fordøjelsessystemet og psykiatriske diagnoser. Kohorten giver dermed mulighed for at vurdere de sundhedsmæssige konsekvenser ved et meget højt alkoholforbrug.

Publikationer 2003

ORIGINALARTIKLER

Andersen I, Osler M, Petersen L, Grønbaek M, Prescott E. Income and risk of ischaemic heart disease in men and women in a Nordic welfare country. *Int J Epidemiol* 2003;32(3):367-374.

Britton A, Nolte E, White IR, Grønbaek M, Powles J, Cavallo F, McPherson K. A comparison of the alcohol-attributable mortality in four European countries. *Eur J Epidemiol* 2003;18;643-51.

Høidrup S, Sørensen TIA, Grønbaek M, Schroll M. Incidence and characteristics of falls leading to hospital treatment: a one-year population surveillance study of the Danish population aged 45 years and over. *Scand J Epidemiology* 2003;31(1):24-30.

Jensen MK, Sørensen TIA, Andersen AT, Thorsen T, Tolstrup JS, Godtfredsen NS, Grønbaek M. A prospective study of the association between smoking and later alcohol drinking in the general population. *Addiction* 2003;98:355-63.

Johansen D, Andersen PK, Jensen MK, Schnohr P, Grønbaek M. Nonlinear relation between alcohol intake and high-density lipoprotein cholesterol level: results from the Copenhagen City Heart Study. *Alcohol Clin Exp Res* 2003;27(8):1305-9.

Johansen D, Andersen PK, Overvad K, Jensen G, Schnohr P, Sørensen TIA, Grønbaek M. Energy adjustment methods applied to alcohol analyses. *Alcohol* 2003;31(1-2):11-17.

Juhl M, Olsen J, Andersen AM, Grønbæk M. Intake of wine, beer and spirits and waiting time to pregnancy. *Hum Reprod* 2003;18(9):1967-71.

Løkkegaard E, Pedersen AT, Jovanovic Z, Keiding N, Hundrup YA, Obel EB, Ottesen B. Relation between hormone replacement therapy and ischaemic heart disease in women: prospective observational study. *BMJ* 2003;326:426-30.

Løkkegaard E, Javonic Z, Heitmann B, Keiding N, Ottesen B, Hundrup YA, Obel EB, Pedersen AT. Increased risk of stroke in hypertensive women using hormone therapy: analyses based on the Danish nurse study. *Arch Neurolog* 2003;60(10):1979-84.

Pedersen A, Johansen C, Grønbæk M. Relations between amount and type of alcohol and colon and rectal cancer in a Danish population based cohort study. *GUT* 2003;52(6):861-7.

Prescott E, Holst C, Grønbæk M, Schnohr P, Jensen G, Barefoot J. Vital exhaustion as a risk factor for ischaemic heart disease and all-cause mortality in a community sample. A prospective study of 4084 men and 5479 women in the Copenhagen City Heart Study. *Int J Epidemiol* 2003;32:990-7.

Tjønneland A, Thomsen BL, Stripp C, Christensen J, Overvad K, Mellekjær L, Grønbæk M, Olsen J. Alcohol drinking patterns and risk of postmenopausal breast cancer in Denmark: A prospective cohort study. *Cancer Causes and Control* 2003.14(3);277-84.

Tolstrup JS, Kjær SK, Holst C, Sharif H, Munk C, Osler M, Schmidt L, Andersen A-M N, Grønbæk M. Alcohol use as predictor for infertility in a representative population of Danish women. *Acta Gyn et Obst Scand.* 2003;82:744-9.

Tolstrup JS, Kjær SK, Munk C, Madsen LB, Ottesen B, Bergholt T, Grønbæk M. Does caffeine and alcohol intake before pregnancy predict the occurrence of spontaneous abortion? *Hum Reprod* 2003;18(12):2704-10.

Truelsen T, Nielsen N, Grønbæk M, Boysen G. Self-reported stress and risk of stroke. *The Copenhagen City Heart Study. Stroke* 2003;34(4):856-62.

Vadstrup ES, Sørensen TIA, Petersen L, Grønbæk M. Waist circumference in relation to history of amount and type of alcohol. *Int J Obesity* 2003;27:238-46.

BIDRAG TIL BØGER

Mundt K, Jensen M, Kann A, Nielsen AS, Grønbæk M, Tønnesen H, red. Alkohol – forebyggelse på Sygehus. Fakta, metoder og anbefalinger. København. Klinisk Enhed for Sygdomsforebyggelse. Bispebjerg Hospital 2003. 193 s. .

FOREDRAG

Grønbæk M. Alkohols positive og negative helbredseffekter – konsekvenser for forebyggelse. Forebyggelsesrådet. Thorshavn. 2003/Januar

Løkkegaard E. HRT and cardio/cerebrovascular disease (CVD) Influence of risk factors. The 6th European congress on menopause EMAS2003. Bukarest. 2003/Maj.

Nielsen NR. Is the association between self-reported stress and stroke mediated by alcohol? 12th European Stroke Conference. Valencia. 2003/Maj

Kamper-Jørgensen M. Cirroseudvikling hos alkoholfhængige. Dansk Selskab for Hepatologi. København. 2003/September

Madsen, Marie H. Alcohol use among Greenlanders living in Denmark and Greenland. 12th International Conference on Circumpolar Health. Nuuk, Grønland. 2003/September

Thygesen LC. Cancer incidence among Danish brewery workers. Dansk Epidemiologisk Selskabs 17. årsmøde. Middelfart. 2003/September.

Tolstrup JS. Drikkemønster og abdominal fedme. Dansk Epidemiologisk Selskabs 17. årsmøde. Middelfart. 2003/September.

Tolstrup JS. Alcohol, type of alcohol and coronary heart morbidity and mortality – Results from the Danish cohort studies. Sysmex UK User Meeting. Oxfordshire. 2003/Oktobre.

Grønbæk M. Epidemiological aspects – Danish research on alcohol, stress and health. Alcohol and Stress. Gøteborg. 2003/Oktobre.

Nielsen NR. Is the effect of alcohol on risk of stroke confined to highly persons? A prospective population study. Alcohol and Stress. Gøteborg. 2003/Oktobre.

Grønbæk M. Folkesundhed og sundhedsfremme – nytter det noget? Folkesundhed – hvad er det? Folkesundhedskonference i Aalborg. 2003/Oktobre.

Thygesen LC. Bryggeriarbejdernes cancerincidens. Forskningsfagligt forum, Kræftens Bekæmpelse. København. 2003/Oktober.

Tolstrup JS. The context-dependency of the relation between alcohol intake and coronary heart disease – with impact on genetic factors. Forskningsgruppen ved Herlev Amtssygehus' klinisk biokemiske afdeling. Herlev. 2003/November.

Grønæk M. Københavnernes Livsstil. Alkohol. Østerbrounderundersøgelsens Styrringsgruppe. København. 2003/November.

Løkkegaard E. Hjertekarsygdomme blandt danske sygeplejersker. Livsstil og helbred blandt danske sygeplejersker – hvad kom der ud af spørgeskemaerne? Konference om Den Danske Sygeplejerskekohorte. København. 2003/November.

OVERSIGTSARTIKLER

Grønæk M. Alcohol and cardiovascular disease - more than one paradox to consider. Type of alcoholic beverage and cardiovascular disease - does it matter? J Cardiovasc Risk 2003,10(1):5-10.

STATUSARTIKEL

Grønæk M. Alkohol og ventetid til graviditet. Ugeskr Læger 2003;165(51):4950-1.

POPULÆRVIDENSKABELIG FORMIDLING

Grene A. Center for Alkoholforskning 2002/2003. København Statens Institut for Folkesundhed, 2003, 21 s.

Personale

Forskningsleder, dr. med. og forskningsprofessor
Morten Grønbæk

Sekretær
Susanne Dahl

Projektkoordinator
Loni Keil Brigsted

Forskningsassistent, humanbiolog
Janne Tolstrup

Forskningsassistent, læge (indtil 1.2.2004)
Ellen Løkkegaard

Statistiker
Ditte Johansen

Seniorforsker, ph.d.
Anette Søgaard Nielsen

Projektforsker, sygeplejerske og ph.d.
Yrsa Andersen Hundrup

Forskningsmedarbejder, cand.scient.san.publ.
Lau Caspar Thygesen

Forskningsmedarbejder, cand.scient.san.publ.

Lina Steinrud Mørch

Forskningsmedarbejder, cand.scient.san.publ. (indtil 1.3.2004)

Mads Kamper-Jørgensen

Informationsmedarbejder

Anne Grene

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende

Annegrete Juul Nielsen

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende

Maya Milter

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende

Majken Jensen, pt. Harvard University, Boston

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende

Michaela Louise Schiøtz

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende

Katrine Albertsen

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende

Naja Rod Nielsen, pt. University of California, Los Angeles

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Laust Mortensen, pt. Duke University, Durham

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Mette Riegels

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Marie Henriette Madsen

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Gregers Stig Andersen

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Nina Lyng

Forskningsmedarbejder, antropologistuderende
Morten Hulvej Jørgensen

Forskningsmedarbejder, antropologistuderende (indtil 1.4.2004)
Maja Langhorn

Forskningsmedarbejder, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Anders Borglykke

Studertermedhjælper, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Marie Bussey Rask

Studertermedhjælper, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Mathilde Vinther-Larsen

Studertermedhjælper, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Karina Christensen

Studertermedhjælper, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Christina Bjørk

Studertermedhjælper, folkesundhedsvidenskabsstuderende
Tina Jørgensen

Studertermedhjælper, sociologistuderende
Nina Charlotte Schiøtz

Praktikant og studerende, sociologistuderende
Laura Hammershøj

Desuden er overlæge, ph.d. Bent Nielsen, Enheden for Klinisk Alkoholforskning, Odense Universitetshospital og ledende overlæge, dr. med. Ulrik Becker, Alkoholenhederne i København, Hvidovre Hospital, tilknyttet som konsulenter.

40 | 3003

Center for
ALKOHOLFORSKNING

Svanemøllevej 25

2100 København Ø

Telefon: 3920 7777

Fax: 3920 8010

Email: sif@si-folkesundhed.dk

www.si-folkesundhed.dk

